

Hybe

Pohltení časom

Zo životných osudov rodákov 19. storočia

Stanislav Žiška

Society for Human Studies

2022

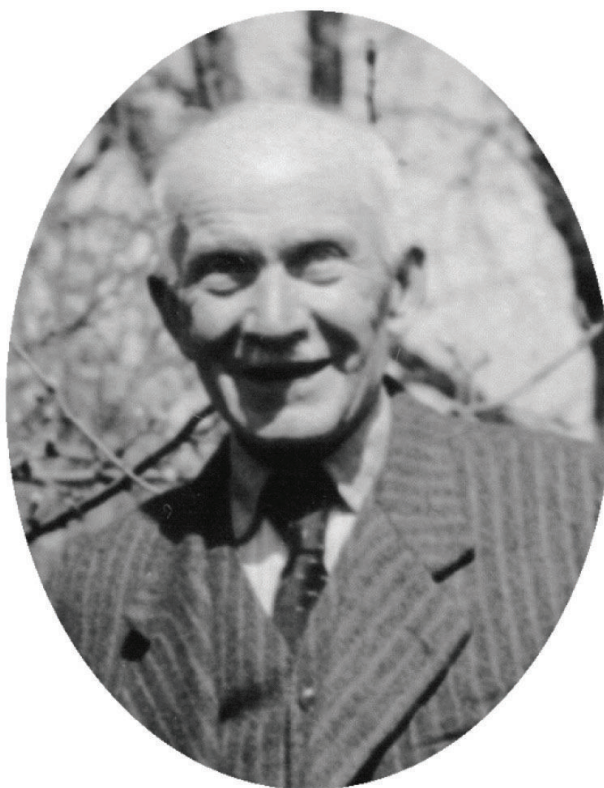
Obsah

9 Úvod

- 15 Zabudnutý posádkový kňaz – *Adam Bolvanský*
- 19 Požívajúci všeobecnú dôveru – *Štefan Brtáň*
- 23 Cez svet čísiel k ľudskosti – *prof. Ondrej Čáni*
- 28 Za chlebom do Ruska – *Ján Ďalak*
- 32 Pokračovateľ rodinnej tradície – *Cyrill Dzurek*
- 35 Výnimočný v remesle i živote – *Július Fábry st.*
- 38 Príkladný hospodár a včelár – *Peter Gašperík*
- 41 Obet' Holokaustu – *Maximilán Gerstl*
- 46 Raz trpkosť v duši pochovám – *Jakub Graichman*
- 55 Spod Tatier do Budapešti – *Ing. Emil Guoth*
- 58 Jasnou pesničkou tešil národ v nevôli – *Jonáš Rudolf Guoth*
- 64 Letí, letí roj ... – *Mikuláš Ladislav Guoth st.*
- 67 ... st'á mohutný smrek nad slabým lesom – *Andrej Hadrdaň st.*
- 73 Posledný svojho rodu – *Ing. Andrej Hadrdaň ml.*
- 76 V službe deťom – *Doc. MUDr. Ivan Hečko*
- 80 Hrali podľa jeho nôty – *Ondrej Hladký*
- 83 Pokračoval v tradícií otcov – *Ing. Pavol Hopko*
- 88 Hlavný banský radca – *Ing. Albert Hostiak*
- 93 Mestský „Notáriuš“ – *Ján Choma*
- 95 Vzor nevšednej obetavosti – *Jozef Chrobák*
- 99 Majster všetkých remesiel, zat'atý pansláv – *Ondrej Chrobák*
- 103 Trňovou cestou učiteľskou – *Andrej Jamnický st.*
- 107 Opustil dedovizeň – *Ondrej Jariabek st.*
- 111 Znalec „gruntbuchu“ – *Martin Jaroš*
- 114 V službách justície – *Adolf Jurányi*
- 117 Dokázal si zachovať dedičstvo predkov – *Miloslav Jurányi*

Cez svet čísiel k ľudskosti

Na prelome 19. a 20. storočia nastali v uhorskom školstve výraznejšie posuny. Medzi základné typy škôl patrili aj gymnáziá rôzneho zamerania a charakteru. V nich pôsobili pedagógovia, ktorí otvárali cestu k vzdelanej spoločnosti. Zánik rakúsko-uhorskej monarchie znamenal na území Slovenska viac-menej zánik či narušenie dovtedajšieho – výlučne maďarského vyučovania, v rámci ktorého mali svoje miesto i matematicko-fyzikálne odbory. V nových podmienkach bola citel'ná nielen nevybudovanosť slovenských gymnázií ako inštitúcií, ale aj absolútny nedostatok kvalifikovaných Slovákov – profesorov matematiky a fyziky. Medzi nepatrnú skupinku slovenských profesorov, ktorí boli schopní a ochotní učiť v československých podmienkach patrila aj Ondrej ČÁNI, gymnaziálny profesor matematiky a fyziky v Kežmarku, Oberschützene a v Rožňave, zanieteny astronom a všetár, ktorý svojimi vedomosťami obohatil niekoľko generácií žiakov.

Ondrej Čáni

Narodil sa 1. mája 1878 v Hybiach v rodine mlynára a neskôr aj starostu obce Petra Čániho a Anny, rod. Hadrďáňovej. Základné vzdelanie získal na evanjelickej ľudovej škole v rodisku. O jeho gymnaziálnych a univerzitných štúdiách nám zatiaľ chýbajú konkrétnejšie údaje. V mladosti prekonal vážne ochorenia – týfus a očnú chorobu. Pôvodne začal v školskom roku 1897/98 študovať banské inžinierstvo na Banskej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici. Podľa tradovaných informácií v rodine, pri kreslení technických výkresov spolužiakom si namáhal oslabený zrak a z tohto dôvodu sa musel zriecť pôvodnej myšlienky na inžinierske štúdium. Nakoniec na Kráľovskej maďarskej univerzite v Budapešti vyštudoval prírodné vedy – matematiku a fyziku a zložil predpísané učiteľské skúšky.

V Hurbanove (Stará Ďala) prejavil záujem o astronómiu, ktorej sa venoval s láskou po celý život. Z jeho obdobia v Hurbanove sa zachovalo zaujímavé hlásenie imunitného výboru parlamentu vo veci obvinenia Konkoly-Teghe Miklósa z urážky na cti. Kráľovská prokuratúra v Győri žiada o pozastavenie imunity pre štátneho poslanca Konkoly-Tege Miklósa, aby sa

Manželka Lina, rod. Fábryová

Ondrej Čáni ako začínajúci pedagóg

mohlo proti nemu začať konanie na základe obvinenia, ktoré podal Andrej Čáni, učiteľský kandidát. Ako vyplýva z dokumentu, na jar toho roku prišiel do meteorologickej stanice Ógyalla (Hurbanovo) nový úradník, ktorého tamojšie osadenstvo neprijalo. Ten sa sťažoval u riaditeľa inštitúcie Konkoly-Teghe Miklósa (1842 – 1916) – významný maďarský fyzik, zakladateľ tohto observatória. Riaditeľ predvolal Čániho ako člena osadenstva a vyčítal mu tento prípad a okrem iného sa vyslovil, že „...nemá ani poňatia o cti, a keby sa to stalo jemu, vyfackal a zbičoval by členov osadenstva“. Predseda imunitného výboru prípad prešetril a „...s úctou navrhuje, aby pozastavenie imunity Konkoly-Teghea bolo pre tento prípad vyriešené.“ Ako skončil celý prípad nevieme.

V roku 1903 získal Andrej Čáni plnú kvalifikáciu diplomovaného stredoškolského profesora. Ako gymnaziálny profesor pôsobil na viacerých miestach v Uhorsku. Prvým jeho pôsobiskom sa stalo evanjelické lýceum v Kežmarku. V školskom roku 1903/04 tu ako praktizujúci učiteľ učil „geometrické kreslenie a kvantitatívne vedy“, v rozsahu 7 hodín týždenne. Medzi jeho žiakov patrilo napríklad aj Martin Rázus (v tom čase kvintán), na ktorého aj po rokoch spomínal ako na bystrého a vynikajúceho žiaka.

Z Kežmarku prešiel na evanjelické gymnázium v mestečku Felsőölvő, dnešnej rakúskej obci Oberschützen (slov. Horné Strelce). Tu učil takmer desať rokov. V tomto období, 20. augusta 1906 v Hybiach, vstúpil do manželstva s Karolínou Annou, rod. Fábryovou (1884 – 1964), dcérou remenár-

Vo voľnom čase sa prof. Čáni venoval včelárstvu

Profesor Ondrej Čáni sa dožil vysokého veku – 96 rokov. Zomrel 22. mája 1974 v Liptovskom Mikuláši, kde je aj pochovaný. Krátky nekrológ uverejnil Evanjelický posol spod Tatier.

Pramene a literatúra: Národné noviny, 31, 1900, č. 2, s. 2; č. 26, s. 2; č. 54, s. 2; A Budapesti Királyi Magyar Tudomány - Egyetem. Almanachja 1900-1901, Budapest 1900, s. 188; Az 1901. évi október hó 24-ére hirdetett Országgyűlés Képviseelőházának irományai, Budapest 1904, s. 254 (440. szám.); BRUCKNER, K.: A Késmarki ág. Hitv. Evang. Kerületi lyceum, 1903/1904-ik tanévi, Értesítője. Késmarkon 1904, s. 32; BRUCKNER, K.: A Késmarki ág. Hitv. Evang. Kerületi lyceum, 1904/1905-ik tanévi, Értesítője. Késmarkon 1905, s. 103; Evangelikus Őrálló, 1, 1905, č. 48, s. 494; Evangelikus Őrálló, 9, 1913, č. 9, s. 86; ADAMIS, G.: A Rozsnyói ág. hitv. evang. főgimnázium Értesítője, az 1913/1914 iskolai évről, Rozsnyón 1914, s. 84; Gemer - Malohont, 2, 1920, č. 32, s. 1; Slovenský denník, 3, 1920, č. 187, s. 2-3 ; Gemer - Malohont, 10, 1928, č. 14, s. 3; Evanjelický posol spod Tatier, 59, 1969, č.1, s. 7; Evanjelický posol spod Tatier, 64, 1974, č. 12, s. 144; korešpondencia uložená v rodinnom archíve Mgr. Kataríny Tomašovičovej, ktorá poskytla autorovi cenné rodinné informácie.